

הסוד של ערסלא

משנה מסכת יומא פרק ו

מסרו למי שהיה מוליכו. הכל כשרין להוליכו אלא שעשו הכהנים גדולים קבע ולא היו מניחין את ישראל להוליכו. אמר רבי יוסי: מעשה והוליכו ערסלא וישראל היה: וכבש עשו לו מפני הבבליים שהיו מתלשים בשערו ואומרים לו: טול וצא טול וצא ... מה היה עושה? חולק לשון של זהורית: חציו קשר בסלע וחציו קשר בין שתי קרניו ודחפו לאחוריו והוא מתגלגל ויורד ולא היה מגיע לחצי ההר עד שנעשה אברים אברים ... אמרו לו לכהן גדול: הגיע שעיר למדבר. ומניין היו יודעין שהגיע שעיר למדבר? דרכיות היו עושין ומניפין בסודין ויודעין שהגיע שעיר למדבר ... ר' ישמעאל אומר: והלא סימן אחר היה להם: לשון של זהורית היה קשור על פתחו של היכל, וכשהגיע שעיר למדבר, היה הלשון מלבין שנאמר: "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו" (ישעיה א').

ילדותו של ערסלא הייתה שונה מילדותם של ילדים אחרים. ערסלא היה ילד קצת אחר, ילד שונה. כבר השם שלו היה שונה: לא חנניה, לא גמליאל, לא שמעון, שמואל, עקיבא, יהודה, יוסף וכיוצא באלה, אלא מן שם קצת משונה: ערסלא. היו שאמרו שזה שם חיבה שאימו נתנה לו, כשעוד הייתה בחיים, אולי בגלל שתמיד דאג לאחותו הקטנה; וכשהייתה בוכה, היה מנדנד את הערסל שלה או מערסל אותה בידיו החזקות. ויש שאומרים שמשפחתו הייתה מעולי בבל, שעלו לארץ בראשית שיבת ציון בימי זרובבל וששבצר, עוד לפני עזרא ונחמיה, ובאה מהעיר עֶרְסוֹלָה שעל גדות נהר הפרת ושימרה את שם עירם. כאשר התרחב היישוב היהודי בארץ בימי בית שני, היגרה משפחת ערסולה מיהודה לעיר ציפורי שבגליל. שם בגליל, אומרים שערסלא זה בכלל מלונה קטנה...¹

אביו ואמו של ערסלא מתו בצעירותו והוא נשלח לגור אצל דודו שהיה סוחר בדים בירושלים. ממנו היו עשירי ירושלים קונים את בגדי המשי והצבעונים המהודרים שלהם, והכהנים הגדולים את בגדי הלבן שלהם ליום הכיפורים. ערסלא אהב לבלות שעות רבות בחנות של דודו וסייע לו בסחיבת הבדים וסידורם על אצטבאות החנות. ערסלא ראה את הכהנים הגדולים באים אישית לבחור בד לבן "מן המובחר שבמובחר" והכירם בשמותם. לחלק מהם היו שמות קצת מוזרים: חוניו, יאסון, מנלאוס, ליזימכוס, שמות שערסלא לא שמע מימיו. "צח כשלג" היו אומרים לדוד של ערסלא כשבחנו את הבד. וערסלא הילד לא הבין מה לשלג ולבית המקדש. ערסלא היה ילד תאב דעת, ודודו שהבחין בכך היה מגרש אותו מהחנות אל בית התלמוד: "לך תלמד", אמר לו, "תהיה תלמיד חכם ואולי יום אחד תזכה לשבת בלשכת הגזית". אבל לערסלא היה קשה לשבת שעות על ספסל העץ הנוקשה של בית הספר. הוא אהב יותר לצאת ולטייל בטבע ונמשך בעיקר למדבר הפתוח. כל פעם שהרבי היה מלמד מִשְׁנָה בה מוזכרים בעלי חיים או צמחים מיוחדים, היה ערסלא מביא אותם לשיעור: חגב, תורמוס, לוף, צנון, צב, חרדון, קיפוד, חרדל, צלף ועוד. הרבי מלמד מהכתב או בעל פה וערסלא מביא מן השדה. וכשלמדו על מצוות שילוח הקן, הכריח ערסלא את הרבי לצאת עם כל הכיתה להרים לחפש קני ציפורים. ויום אחד כשהרבי קרא לילדים את המדרש למה ה' נתן את התורה דווקא במדבר,² חשב ערסלא שהוא מבין טוב מאד את המדרש הזה.

ערסלא היה 'בעל גוף גדול וחזק, וכשהילדים מהכיתות הגדולות יותר היו מציקים לילדים של הכיתה שלו, הוא היה מראה להם מי כאן החזק. כל הילדים רצו ללמוד עם ערסלא. הוא היה טוב לב מאין כמוהו. מעולם לא הרים יד על ילד אחר, רק החזיר כשצריך. וכשהוא היה מחזיר, אוי לו למי שעמד בסביבה ... כל הילדים בכיתה שלו הלכו בראש מורם בחצר בית הספר וגם ברחובות ירושלים והודיעו לכל מי שרצה, וגם למי שלא רצה: אני מהכיתה של ערסלא.

יום אחד, כשלמדו את הסיפור על יוסף ואחיו, הביא ערסלא לכיתה אלומת תבואה ועז. הוא חשב שאולי ככה יבינו התלמידים את חלום יוסף ואת מה שעשו האחים שלו ליעקב אביהם עם שעיר העזים. הרבי כעס על ערסלא

¹ ראה התרגום לפסוק בישעיהו א ח: "כְּמִלּוֹנָה בְּמִקְשָׁה" – כערסלא. כך גם בתרגום לישעיהו כד כ: "והתנוודה כמלונה" – כערסלא.

² ראה דברינו [תורה ומדבר](#) בפרשת מדבר.

מאד וצעק עליו: תלך עם העז הזו שלך לעזאזל. הילדים האחרים בכיתה צחקו וערסלא נעלב עד מאד. לעזאזל שולח אותי הרבי! ניבא הרבי, ולא ידע מה ניבא.

ערסלא טייל הרבה במדבר יהודה והכיר כל נקיץ וכל סלע. יום אחד הגיע לסלע מאד מיוחד בראש הר גבוה שמאחוריו נפער מצוק אדיר. הגיע ונעצר ... כשחזר ערסלא באותו היום, לא הביא איתו שום דבר. הילדים התגרו בו: ערסלא, ערסלא, איפה היית היום? מה הבאת איתך? אבל ערסלא שתק ולא אמר דבר. כל הילדים הבינו שהוא מסתיר מהם איזה סוד. וזה דווקא העלה את קרנו בעיניהם עוד יותר.

הסתיו הגיע, הימים הולכים ומתקצרים ובבית המדרש לומדים הילדים הלכות שופר וסדר עבודת יום הכיפורים בבית המקדש. גם ערסלא חש שהימים האלה הם ימים מיוחדים, אבל יותר מהטבע וממזג האוויר ופחות מדברי המלמד. המדבר כבר לא חס כשהיה, החצב החל פורת, בשמים כבר נראים ענני נוצה גבוהים המבשרים את חילוף העונות, והכהנים פסקו מלכרות עצים למערכה.³ בשיטוטיו של ערסלא בדרכים שמסביב לירושלים, פגש עולי רגל אשר הקדימו לבוא לקראת יום הכיפורים וחג הסוכות, והוא מדריך אותם בדרך הנכונה.

מילדותו, זכר ערסלא את עבודת בית המקדש ביום הכיפורים כמאורע גדול ונשגב. קהל גדול נאסף בעזרה לראות את סדר העבודה, לחזות במראה הנהדר של הכהן הגדול הפושט ולובש בגדי זהב ולבן חליפות, ולשמוע את השם המפורש יוצא מפיו בקדושה ובטהרה. גם הילדים נאספו בעזרה וערסלא היה מרכיב אותם אחד לאחד על כתפיו החסונות, כדי שיראו את הכהן הגדול בעבודתו. יוסי, הילד הכי נמוך בכיתה שערסלא מאד אהב, תמיד הזמין את הרגע שהכהן הגדול היה קורא בתורה. יוסי כבר ידע את כל התורה בטעמיה בעל פה וסייע לערסלא שקצת התקשה בהם. "ערסלא מרכיב ויוסי מכתוב", חרזו הילדים. כל שנה התפעל ערסלא מחדש מהרגע המיוחד בו כל העם שהיו עומדים צפופים בדיבוק אחד ובקושי יכולים לזוז, אבל כאשר כולם כורעים ומשתחוים יש מקום לכולם. כל כך ריגש אותו רגע זה, עד שלפעמים היה מאחר לכרוע אחרי כולם או ממחר להזדקף לפני כולם, על מנת לראות את המראה הנאדר הזה.

אך משנה לשנה חש ערסלא ששוב אין זה אותו חיזיון קדוש ונשגב. היו שנים שהכהן הגדול התבלבל ולא אמר את השם המפורש כהלכה. היו שנים שזקני החכמים היו צריכים להתערב במהלך העבודה ולהזכיר לכהן הגדול מה צריכים לעשות כעת. כל שנה היה משרת כהן גדול אחר ומריבות גדולות והולכות ניטשו בין כת הצדוקים וכת הפרושים. ערסלא לא כל כך הבין על מה הם רבים וכששאל יום אחד את הרבי שלו מה זה צדוקי ומה זה פרושי "ומי אנחנו?" ענה לו הרבי: אנחנו פרושים, ובמיוחד אתה שכל הזמן פורש מהשיעורים שלי ... פעם אחת שמע ערסלא שיחה בלחש בחנות של דודו, בין שני כהנים שבאו למדוד בגדי לבן, על הכהן ששלח את הבן שלו עם שקיות מלאות כסף לקנות את הכהונה הגדולה ובא אחר ששלח את הבן שלו עם שקיות מלאות זהב לקנות את הכהונה הגדולה והוא זה שזכה.⁴ "כֶּפֶה סִיחַ את המנורה", העיר להם דודו של ערסלא, וערסלא לא העז לשאול אותו מה פירוש משפט זה מחשש שיגלו שהוא הקשיב לשיחה.

שנה אחת הודיעו הכהנים שהם כבר לא מוכנים לקחת את השעיר לעזאזל מבית המקדש למדבר. הם אמרו שהבבליים, עולי הרגל שבאים מבבל לחגי תשרי בירושלים, דוחפים בגסות את הכהן שלוקח את השעיר וצועקים עליו שימהר להוציא את השעיר מבית המקדש, כדי שייקח במהירות את כל חטאיהם למדבר. בשנה שעברה תלשו כמה בבליים שערות מראשו של הכהן המשלח, דחפו אותו בכח וצעקו: צא מכאן, צא מכאן. הכהן הגדול בא לראש הסנהדרין, לשאול מה עושים וכל העיר דברה על האירוע המיוחד הזה שהכהן הגדול עוזב את מקום המקדש ובא ללשכת הגזית, מקום מושב הסנהדרין בעזרת ישראל. ערסלא הכיר היטב את לשכת הגזית. בימים בהם נעדר מהחדר היה משוטט לא רק במדבר יהודה, אלא גם בהר הבית, בכל מקום שמותר למי שאינו

³ מסכת תענית דף לא עמוד א: "רבי אליעזר הגדול אומר: מחמשה עשר באב ואילך תשש כוחה של חמה, ולא היו כורתין עצים למערכה, לפי שאינן יבשין. אמר רב מנשיא: וקרו ליה יום תבר מגל".

⁴ ראה ירושלמי יומא פרק א הלכה א, ויקרא רבה כא ט: "מקדש הראשון על ידי ששימשו בו בְּאֵמְנָה, שימשו בו שמונה עשר כהנים הוא (אהרון) ובנו ובן בנו. מקדש שני - עשרים ושנים. ויש אומרים: שמונים ושלשה. ויש אומרים: שמונים וארבעה. ומהן שימש שמעון הצדיק ארבעים וחמשה. כיון שחזרו להיות מוכרים אותו בדמים, היו שנותיהם מתקצרות. מעשה באחד ששילח ביד בנו שתי מדות מלאות כסף ומחוקיהן כסף, עמד אחד ושלח ביד בנו שתי מדות שלזהב מלאות זהב ומחוקיהן שלזהב, אמרו: כֶּפֶה סִיחַ את המנורה".

כהן להיכנס. לעתים מזומנות היה נתלה על חלונות אולם לשכת הגזית, מקום מושב גדולי תלמידי החכמים בעם ישראל, והציץ פנימה. ערסלא לא כל כך הבין על מה הם מדברים שם, אבל אהב מאד את רחש בית המדרש הנעים, את מראה החכמים היושבים בחצי גורן, מדברים בנימוס ונוהגים כבוד זה בזה. וכיצד גם התלמידים הצעירים שישבו בשורה האחורית דברו לפעמים כשהנשיא נתן להם רשות. הנשיא נשוא הפנים, רבן גמליאל, זה שלימים יכנו אותו "הזקן", היה יושב במרכז הגורן מתחת לארובה שבראש כיפת האולם. הרבי של ערסלא סיפר פעם לילדים, שבארובה הזו מצאו את סבא של רבן גמליאל, הלל הזקן, כשהוא קפוא בערימת שלג, בזמן ששמעיה ואבטליון כיהנו כראשי הסנהדרין, ואיך הצילו אותו ברגע האחרון.⁵ "אתה כבר לא תהיה חכם גדול גם אם תיתלה בחלונות לשכת הגזית וירד עליך שני מטר שלג", התגרה בו הרבי שידע שערסלא בורח לעתים ללשכת הגזית. אבל לערסלא לא היה אכפת. הוא בעצם אהב מאד את הרבי שלו וידע שהכל אצלו בא מאהבה ומחיבה רבה שחיבבו זה את זה במוסתר.

באותו היום בא הכהן הגדול ועמד לפני חכמי הסנהדרין ושאל מה לעשות שהכהנים לא רוצים יותר להוליך את השעיר לעזאזל למדבר? העלה הנשיא את השאלה לפני כל החכמים אשר חקרו וחקרו ולא מצאו תשובה. שוב שאל הנשיא, ושוב שתקו כולם. לפתע מהשורה השביעית הרים יהושע הצעיר את ידו, זה יהושע בן חנניה שעתידי להיות מגדולי תלמידי החכמים בישראל, והנשיא נתן לו את רשות הדיבור. פתח יהושע ואמר: כתוב בתורה: "וְשַׁלַּח בְּיַד אִישׁ עֵתִי הַמִּדְבָּרָה" - לא כתוב שצריך שיהיה כהן. עוד אני רואה, הוסיף יהושע ואמר, שעתידי לקום פרשן תורה גדול בישראל, רבי שמואל שמו, נכדו של רש"י,⁶ שיסביר את הפסוק כך: "איש עתי - איש הבקי בדרכים ובמדברות ורגילין בכל עת ששולחין אותו". נחפש שליח נאמן, שבקי בדרכי המדבר והוא ייקח את השעיר לעזאזל. כילה יהושע הצעיר לשאת את דברו וישב במקומו. שקט גדול השתרר באולם. עיני כולם היו נשואות לנשיא הסנהדרין, נכדו של הלל שעלה מבבל לארץ ישראל וקבלוהו חכמי ישראל עליהם כנשיא כשידע לדרוש בהלכות קרבן פסח בערב פסח שחל להיות בשבת.⁷ "דברי אמת אמר לנו יהושע", רעם גמליאל הזקן בקולו הצלול, "רואה אני שעתידי הוא להיות גדול בישראל - אשרי יולדתו.⁸ הכהנים החמירו על עצמם במצוות שילוח השעיר לעזאזל, ועכשיו שאין הם רוצים בכך, פתוחה מצווה גדולה זו לכל ישראל".

אבל מי יתנדב לקחת את השעיר למדבר? מי מוכן להתמודד עם העם שהיו דוחפים את המשלח ותולשים שערות מראשו ומהשעיר?⁹ שוב השתרר שקט מתוח באולם. אף אחד לא התנדב. לפתע בקע קול חזק מאחד החלונות: אני! הפנו כולם את מבטם לחלון בית המדרש וראו את ערסלא, כשהוא נתלה על חלון בית המדרש מבחוץ. שוב שקט ודממה בבית המדרש ואין איש מעז לפצות פה. "מי הוא החצוף הזה שחושב עצמו לאיש עתי שמזומן לקיים מצווה חשובה שכזו?" עבר הרחש בבית המדרש. עד ששוב הרעים קולו של רבן גמליאל, שאולי נזכר איך סבו התדפק מבחוץ על חלונות בית המדרש ולא פתחו לו: "אתה איש העתי, ערסלא", קרא רבן גמליאל, "אתה האיש המזומן ובזמן - קורא האיגרת הוא השליח".¹⁰

קראו זקני הכהנים והעדה את ערסלא אליהם, ללמדו ולחנכו בהלכות שילוח השעיר לעזאזל וגם לגלות לו את סוד מקומו של הסלע ממנו היו מגלגלים את השעיר. ממבט פניו של ערסלא נראה להם שסוד זה גלוי וידוע לו, שהרי הוא מכיר את שבילי מדבר יהודה ורזיו עד האחרון שבהם. כשביקשו ממנו לחזור על כל מה שהורו לו, ראו שיודע הוא ובקיא היטב בדרכו של השעיר לעזאזל. "אכן איש עתי הוא ערסלא", אמר אחד מזקני הכהונה.

⁵ גמרא יומא דף לה עמוד ב: "אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרפיקי, חציו היה נותן לשומר בית המדרש, וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו. פעם אחת לא מצא להשתכר, ולא הניחו שומר בית המדרש להיכנס. עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אלהים חיים מפי שמעיה ואבטליון. אמרו: אותו היום ערב שבת היה, ותקופת טבת היתה, וירד עליו שלג מן השמים. כשעלה עמוד השחר אמר לו שמעיה לאבטליון: אבטליון אחי! בכל יום הבית מאיר, והיום אפל, שמא יום המעונן הוא? הציצו עיניהן וראו דמות אדם בארובה, עלו ומצאו עליו רום שלש אמות שלג. פרקוהו, והרחיצוהו, וסיכוהו, והושיבוהו כנגד המדורה. אמרו: ראוי זה לחלל עליו את השבת.

⁶ הוא רשב"ם.

⁷ ראה הסיפור בגמרא פסחים דף סו ע"א. דברינו בני בתירא בפסח.

⁸ אבות פרק ב משנה ח. ראה דברינו אשרי ילוד אשה - אשרי יולדתו בפרשת בהעלותך.

⁹ מסכת יומא פרק ו משנה ד: "וכבש עשו לו מפני הבבליים שהיו מתלשים בשערו ואומרים לו טול וצא טול וצא".

¹⁰ בלשון הגמרא: "קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרונקא". (בבא מציעא פג ע"ב, סנהדרין פב ע"א, צו ע"א).

"דודו הוא שתפר את הסנדלרים הלבנים שמניפים", הוסיף זקן אחר, "הבגדים הלבנים לכהן הגדול והסודרים הלבנים להודיע על השלמת מצוות השעיר לעזאזל!" וכולם הבינו למה הוא מתכוון ושתקו.

וכך, שנה אחרי שנה, מוסר הכהן הגדול, באמצעות אחד מפרחי הכהנים, את השעיר לעזאזל לערסלא איש העתים המזומנות ודרכי המדבר הנסתרות, להוליכו המדברה ולקיים את מצוות התורה: "וְנִשָּׂא הַשְּׂעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה וְשַׁלַּח אֶת הַשְּׂעִיר בְּמִדְבָּר". ערסלא לא פחד מהעם שמנסים לתלוש את שערותיו או את שערות השעיר. הם דוחפים אותו ואת השעיר, והוא צועק להם מנגד: "טיפשים שכמותכם, הרי השעיר נושא את עוונותיכם אל ארץ גזירה. אתם רוצים להחליש אותי בדרכי או לתלוש מהשעיר עבירות שישארו כאן בירושלים?". עם ערסלא אף אחד לא העז להתעסק. נראה שגם השעיר הרגיש בנח בחברתו של ערסלא חובב בעלי החיים. אך זה בדיוק מה שהציק קצת לערסלא ... השעיר החי ... אל ארץ גזירה ... הרי הוא שהביא את העז לחדר המלמד כשלמדו על יוסף ואחיו!¹¹

משנה מסכת יומא פרק ו משנה ד-ה

... מיקירי ירושלם היו מלוין אותו עד סוכה הראשונה. עשר סוכות מירושלם ועד צוק תשעים ריס שבעה ומחצה לכל מיל: על כל סוכה וסוכה אומרים לו: הרי מזון והרי מים ומלוין אותו מסוכה לסוכה. חוץ מאחרונה שבהן שאינו מגיע עמו לצוק אלא עומד מרחוק ורואה את מעשיו:

הולך ערסלא מסוכה לסוכה ובכל סוכה קוראים לו יושביה, הלא הם חבריו מספסל בית התלמוד: "בוא ערסלא, הרי מזון ומשקה, בוא תאכל מעט כדי שיהיה לך כח ללכת את כל הדרך בשמש הקופחת". אבל הם יודעים שערסלא שלהם אינו זקוק לשבור את מצוות הצום של יום הכיפורים. ערסלא הוא הילד הגיבור החזק, המגן והמסוּכָּךְ, שתמיד הציל אותם מהילדים הבוגרים שהציקו להם. ערסלא חולף על פניהם בחיך טוב של שמחת מצווה ומנופף להם לשלום: "יום טוב הוא היום הַיְדִידִי, היום הזה הקב"ה מכפר לנו על כל חטאותינו אחת בשנה, אל תעכבו אותי מלקיים מצוות כפרה זו". וערסלא עוד מספיק לשמוע את דוד השובב הגדול מבית התלמוד קורא אחריו: "אבל זה רק במצוות שבין אדם למקום, ערסלא. על מה שפגענו בך כשהיית ילד זה לא מכפר. סלח לנו ערסלא שלא תמיד היינו נחמדים אליך, שלא תמיד שיתפנו אותך במשחקים שלנו, וקצת צחקנו כשהרבי שאל אותך שאלה ולא ידעת". וערסלא, שכבר הולך ומתרחק במהירות לעבר הסוכה הבאה צועק להם בחזרה: "סלחתי לכולכם ידידי הטובים. תסלחו לי גם אתם". "סלחנו, סלחנו כדברך" נשמע ההד מתגלגל ברחבי המדבר ולערסלא נדמה שגם משמים חוזרים אחריהם בהד: "אם אתם סולחים איש לרעהו, סלחתי גם אני כדבריכם".

ערסלא מגיע אל הצוק, שם הוא לבד, לגמרי לבד. רק הוא והשעיר, כחול השמים ושקט המדבר, כאותם שעות בהם ברח בהיותו ילד מהחדר אל המדבר. עוד רגע וזהורית השעיר תתחלק לשניים: אותה שתישאר בין קרנותיו של השעיר ואותה שתיקשר לסלע. חוט דקיק ובלתי נראה של יב מילים, מחבר את זהורית המדבר עם זהורית בית המקדש שקשר הכהן הגדול בפתח ההיכל, טרם שמסר את השעיר בידיו של ערסלא. כשזו שבמדבר תיהפך ללבן, תיהפך ללבן גם זו שבמקדש ויידעו כל העם שמצוות השעיר לעזאזל נעשתה כהלכה ונתכפר לכל בית ישראל. והכהן הגדול יכול היה להמשיך בסדר העבודה.

מאד מאד הקפיד ערסלא לקיים את המצווה כהלכתה. הרי אין איש עמו, רק הוא עם עצמו ועם השעיר שבין קרנותיו חצי חוט הזהורית; עם המדבר האדיר והשקט ועם הקב"ה הצופה ומביט על עם ישראל ביום הקדוש

¹¹ מדרשים רבים קושרים את שעיר החטאת שהיה קרב כל מועד ושבית בבית המקדש עם חטא מכירת יוסף והטבלת כתונת הפסים בדם השעיר ששחטו האחים. ראה סיכום הדברים במורה הנבוכים לרמב"ם, חלק ג פרק מו: "יראה לי שהטעם בהיות החטאות כולן ליחיד ולצבור שעירים, שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים ושעירי יוה"כ ושעירי ע"ז, סיבת כל אלו אצלי היות רוב מריים וחטאתם אז בהקריבם לשעירים, כמו שבאר הכתוב ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים. אבל החכמים ז"ל שמו טעם היות כפרת צבור לעולם בשעירים, בעבור שחטא עדת ישראל כלה היה בשעיר רמז למכירת יוסף הצדיק, שנאמר בעניינו: וישחטו שעיר עזים. ולא יהיה זה הטעם חלוש בעיניך, כי כונת כל אלו הפעולות לישוב בנפש כל חוטא וכל איש מרי שצריך לזכור ולהזכיר חטאו תמיד, כמו שנאמר וחטאתי נגדי תמיד, ושצריך כפרה על החטא ההוא הוא וזרעו וזרעו זרעו בעבודה שתהיה ממין המרי ההוא".

הזה. אוי לו אם יאכזב את עם ישראל. קושר ערסלא היטב את חציה השני של הזהורית בסלע המיוחד, הוא הסלע שהכיר ממסעותיו בנעוריו, ונזכר במפגש המפתיע בו נתקל בו בראשונה וחזר הלום רעם לירושלים. ממחר ערסלא לקיים את המצווה כהלכתה והשתדל לא להביט אל עיני השעיר שהפנה את ראשו לאחור, רגע לפני שהשליכו מהצוק. הַלְבִּינָה הזהורית הקשורה בסלע וערסלא ממחר להניף את הסוֹדֶר הלבן, לאותת לאנשי הסוכה הקרובה שנעשתה המצווה כהלכתה, שהלבין חוט הַשְּׁנִי ונשא השעיר את עוונות עם ישראל אל המדבר. אלה כבר מניפים את הסודרים לאנשי הסוכה הבאה ואלה לאלה מניפים ומלבינים, עד שהגיעה הבשורה המיוחדת להר הבית בירושלים והלבינה גם זהורית השני שבירושלים.

בדרכו חזרה לירושלים היה ערסלא מהלך לאיטו בכבודות. כל זמנו בידו והריהו במדבר האהוב עליו כבילדותו. עוד היום גדול והוא לא רעב ולא צמא רק תפוס בהרהוריו. נזכר ערסלא בהלכה שלמדוהו הזקנים, ככתוב

בספר ויקרא פרק טז פסוק כו

וְהִמְשַׁלַּח אֶת הַשְּׂעִיר לְעִזָּאזֵל יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרַי כֵּן יָבֹא אֶל הַמִּזְבֵּחַ:

ובגמרא יומא דף טז עמוד ב

אימתי מטמא בגדים? תנו רבנן: המשלח מטמא בגדים, ואין השולח את המשלח מטמא בגדים. יכול משיצא חוץ לחומת עזרה ... יכול עד שיגיע לצוק ... הא כיצד? - משיצא חוץ לחומת ירושלים דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: ... עד שהגיע לצוק. רבי שמעון אומר: ... זורקו בבת ראש ומטמא בגדים.

חשב ערסלא שעניין זה, שהמשלח את השעיר בגדיו נטמאים, הוא באמת מופלא. הטמא נטהר, לחוטא נסלח, אבל הַמְטָהֶר, מי שנשא את השעיר עם כל עוונות ישראל אל המדבר וקיים את המצווה - הוא כעת טמא. והרי זה כמו שהמלמד לימד אותם בסוד מעשה פרה אדומה שמטהרת את הטמאים ומטמאת את העוסקים בה.¹² ועוד זכר ערסלא שפעם שמע בדיון בלשכת הגזית שדברים שהתורה אסרה אח"כ התירה ודברים שהתירה – אסרה,¹³ ומחשבותיו נדדו אל סודות המדבר הקרוב והרחוק, המאיים והמרגיע, השומם והחי, ואל הטבע הקמל והמתחדש, הנובל והפורח. וחשב ערסלא שאולי זהו סוד יום הכיפורים, מעגל השנה המתהפך וחוט הזהורית המשנה את צבעו וקושר את דיני התורה אל הבריאה. ערסלא מתמהמה בדרך, הוא שהכיר את המדבר ככף ידו, לא פחד ללכת גם בלילה. הוא אוסף בדרכו חזרה לירושלים את כל אנשי הסוכות וכולם מצטרפים ליום טוב שעשה הכהן הגדול בצאתו מקדש הקדשים בשלום ובלי פגע. לא לפני שהקפיד ערסלא להחליף את בגדיו ולהיטהר. ואנשי ירושלים מקיפים אותו בחום ובאהבה רבה.

השנים הלכו ונקפו, ירושלים כבר לא אותה ירושלים, בבית המקדש גברה השנאה והתחרות ואילולי לשכת הגזית וחכמיה, כבר שכחו הכהנים את סדר העבודה. הכהנים הגדולים קונים את הכהונה בכסף ובשוחד, מלשינים לשלטונות רומא איש על רעהו, מתנשאים על העם ונוהגים ביד רמה בבאים בשערי המקדש. מקצתם צדוקים שהיו מנסכים על רגליהם בסוכות¹⁴ שינו במעשה הקטורת ואף התגאו בכך.¹⁵ עם ישראל מדיר רגליו מעבודת המקדש ופתאם יש הרבה מקום בעזרה. כבר לא עומדים צפופים, כבר לא משתחוים רווחים, והילדים כבר לא נדחקים. זהורית השני שהייתה קשורה בפתח היכל המקדש, שוב לא הפכה ללבן, ופסק חוט החסד שקישר בין המדבר ובית המקדש. ופסקו חכמים, למגינת לבם של הכהנים, שרק הזהורית של השעיר, זו שחציה נקשר לבין קרנותיו של השעיר וחציה אל הסלע, רק היא תמשיך להתקיים. ורק מי שהיה שם בסלע, רק מי שנכח שם בשעת מעשה, רק ערסלא, רק הוא ראה אם נהפכה זהורית הַשְּׁנִי ללבן אם לא.

משנה מסכת יומא פרק ו משנה ח

¹² במדבר רבה יט א, פרשת חקת: "מי עשה כן, מי צוה כן, מי גזר כן, לא יחידו של עולם? ... העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף מטמאין בגדים, היא גופה מטהרת בגדים. אמר הקב"ה: חקה חקתי גזירה גזרתי אי אתה רשאי לעבור על גזרתי".

¹³ ראה דברינו [חוקה חקתי גזירה גזרתי](#) בפרשת חוקת וכן [אסרתי לך התרתי לך](#) בפרשת ראה.

¹⁴ ראה גמרא סוכה מח ע"ב.

¹⁵ ראה הסיפור על הכהן הגדול הצדוקי במעשה הקטורת, יומא יט ע"ב.

אמרו לו לכהן גדול הגיע שעיר למדבר. ומניין היו יודעין שהגיע שעיר למדבר? דרכיות היו עושין ומניפין בסודרין ויודעין שהגיע שעיר למדבר.

ערסלא, שראה כל זאת, גם הוא כבר לא כשהיה. משנה לשנה, נעשתה שליחותו קשה וכבדה יותר, ולא רק משום שהלך והזדקן ושוב אין כוחו ברגליו כבעבר. נפשו נעצבה, קומתו שָׁחָה ורוחו נכפפה. דודו שהיה לו פָּאָם וְכָאָב ירד בפתע מנכסיו והלך לעולמו בצער ובחוסר כל, ורק הסודרים הלבנים של יום הכיפורים נשארו לערסלא כמזכרת. עדיין היה ערסלא מוליך את השעיר לעזאזל אל המדבר, (אף אחד אחר לא התנדב למשימה), כעת כבר היה מביט בעיני השעיר רגע לפני שדחף אותו אל מותו, הבין את שאלתו ואין לו תשובה - אין לו הסבר. במאמץ רב היה ערסלא מניף את הסודרים הלבנים לסמן תקווה, סליחה ומחילה לעם ישראל. ערסלא צועק בכל כוחו: הֶלְבִּין, הֶלְבִּין, התקיימו דברי הנביא: "אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם פְּשָׁנִים פְּשָׁלָג יִלְבְּינוּ". שב ערסלא והביט בלשונית הקשורה בסלע וכשראה שלא הפכה לבן, היה מוסיף וצועק: "הֶלְבִּינוּ, הֶלְבִּינוּ, חֲזְרוּ בתשובה! השעיר כבר איננו אבל החטאים לא נעלמו. לא הכל הפך לבן. עם ישראל, חֲזְרוּ בתשובה". קולו מתגלגל כהד במדבר ואין עונה. ורוח מערבית חרישית נשאה את הכל אל ים המלח ...

ערסלא שומר את הסוד הגדול הזה, כשהוא חוזר לירושלים, מסתגר בחדרו ושותק. בכל שנה קושר ערסלא עוד חוט שָׁנִי לסלע, ורוחו קשה עליו. משנה לשנה התרבו חוטי השני אשר נשארו אדומים ולא הפכו ללבן. את הסוד הזה לא גילה ערסלא לאיש, אבל אנשי ירושלים, מהם חבריו לספסל בית המלמד, קראו בחכמתם את פניו הקשות של ערסלא. ורבן שמעון בן גמליאל, בנו של רבן גמליאל הזקן שהטיל את שליחות "איש עתי" על ערסלא, היה קורא לו ללשכת הגזית יום אחרי יום הכיפורים, מביט בו ושותק, כשואל: הֶלְבִּין? ערסלא אינו עונה והם מבינים איש את רעהו. "גם השנה כך היה?" - הפטיר לבסוף רבן שמעון, "כן, גם השנה" - ענה כנגדו ערסלא.

ועוד סוד היה לערסלא, סוד שאותו לא סיפר לאיש, גם לא לכותב שורות אלה, אשר ישב וכתב הכל מפיו של ערסלא מילה במילה. סוד עדרי עזי הבר והיעלים שהלכו והתרבו בין מצוקי המדבר ומעיינות עין גדי.

תלמוד ירושלמי מסכת יומא פרק ו הלכה ג

כל ימים שהיה שמעון הצדיק קיים לא היה מגיע למחצית ההר עד שנעשה איברין איברין משמת שמעון הצדיק היה בורח למדבר והסרקין אוכלין אותו.

שנה טובה

ותטיב לנו החתימה

מחלקי המים¹⁶

¹⁶ מים המותרים לשתייה מלוא לוגמיו גם ביום הכיפורים.